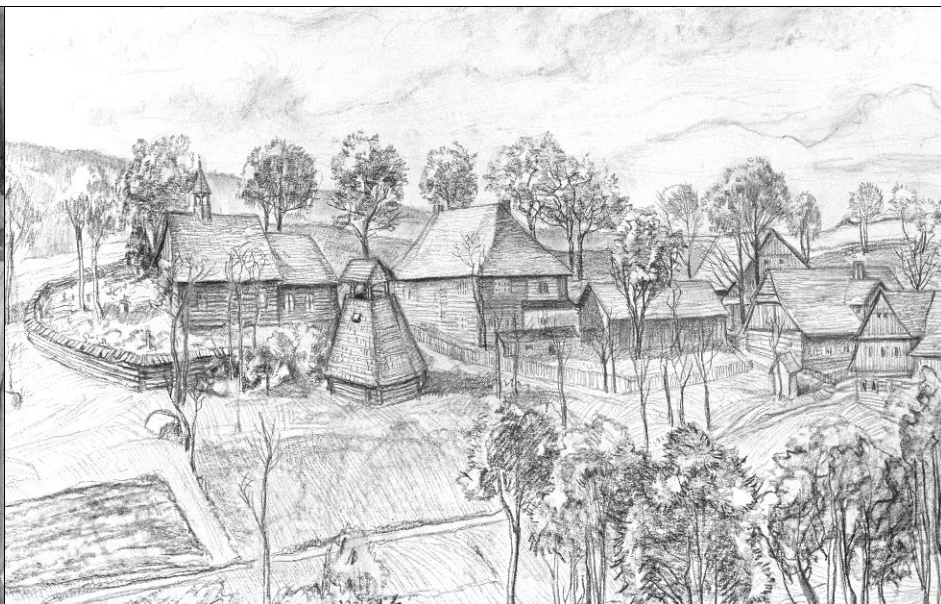

Nová Ves slaví 380 let od první písemné zmínky o obci.

2. část

Napravo je zachycen starý smržovský zvon, nesoucí nápis: „V roce 1647 k počtě Bohu jsem byl odlit. Nyní připomínám v pravý čas lidem jejich smrtelnost...“ Zvon byl umístěn do věže původního dřevěného kostela v sousední Smržovce po jeho dostavbě roku 1649. Na něm bylo mezi ostatními dárce vylito i jméno novoveského rychtáře, doslovně Caspar Olbricht Richter zv Neydorf. Podle známých majitelů usedlostí z r. 1687 předpokládáme, že Caspar Olbricht (Ulbricht či Ulbrich) byl majitelem novoveského gruntu č. 5 s usedlostmi čp 82 (dnes Čapkovi) a čp 84.

Na pravém snímku je vyobrazena podoba kostelního návrší v sousední Smržovce s komplexem nejstarších roubených budov. Zcela nalevo, v místech dnešního hřbitova, stojí starý smržovský kostel, v němž byl až do vystavění nového kamenného barokního chrámu (dokončen 1781) umístěn i popisovaný zvon. Unikl mnoha rekvizicím, aby nakonec zanikl při požáru chrámu v roce 1967.

Ve středu vyobrazení nalezneme původní smržovskou faru, která vyhořela 13.9.1913.

Pokusme se po třistaosmdesáti letech z kusých historických pramenů a pozdějších zpráv alespoň z části rekonstruovat nejstarší podobu obce.

Nedlouho po první písemné zmnice o obci v semilském urbáři nalézáme další zprávu z roku 1636 v liberecké křestní matrice. Ta následně zachycuje další a další jména narozených v Nové Vsi – budoucích novoveských sedláků, hospodářů, chalupníků, aj. První záznam se týká dolní části obce – té maloskalské.

Nová Ves byla rozdělena, tam, kde to členitost obce umožňovala, podél Novoveského potoka oboustranně řadově na lány. Bažinatá plocha půdy podél Novoveského potoka byla od počátku bezesbýtku rozčleněna mezi jednotlivé selské dvory. Tam, kde to bylo možné, byl les vymýcen a postupně přeměněn na zemědělskou půdu. Podél dvou páteřních cest na obou stranách bažinatého údolí byly rozmístěny nejstarší selské dvory, tu a tam bylo údolí protnuto příčnou spojovací cestou. Berní rula z roku 1654 uvádí devět sedláků, čtyři další menší hospodáře a jedenáct chalupníků. Na základě urbáře z roku 1687 je již možno rekonstruovat podobu gruntovního plánu obce s členěním na šestnáct selských usedlostí na smržovské části obce, další tři statky se nalézaly ve spodní maloskalské části obce a na další tři byla členěna Horní Černá Studnice. Sluší se vyjmenovat rodová jména prvních v místě usazených

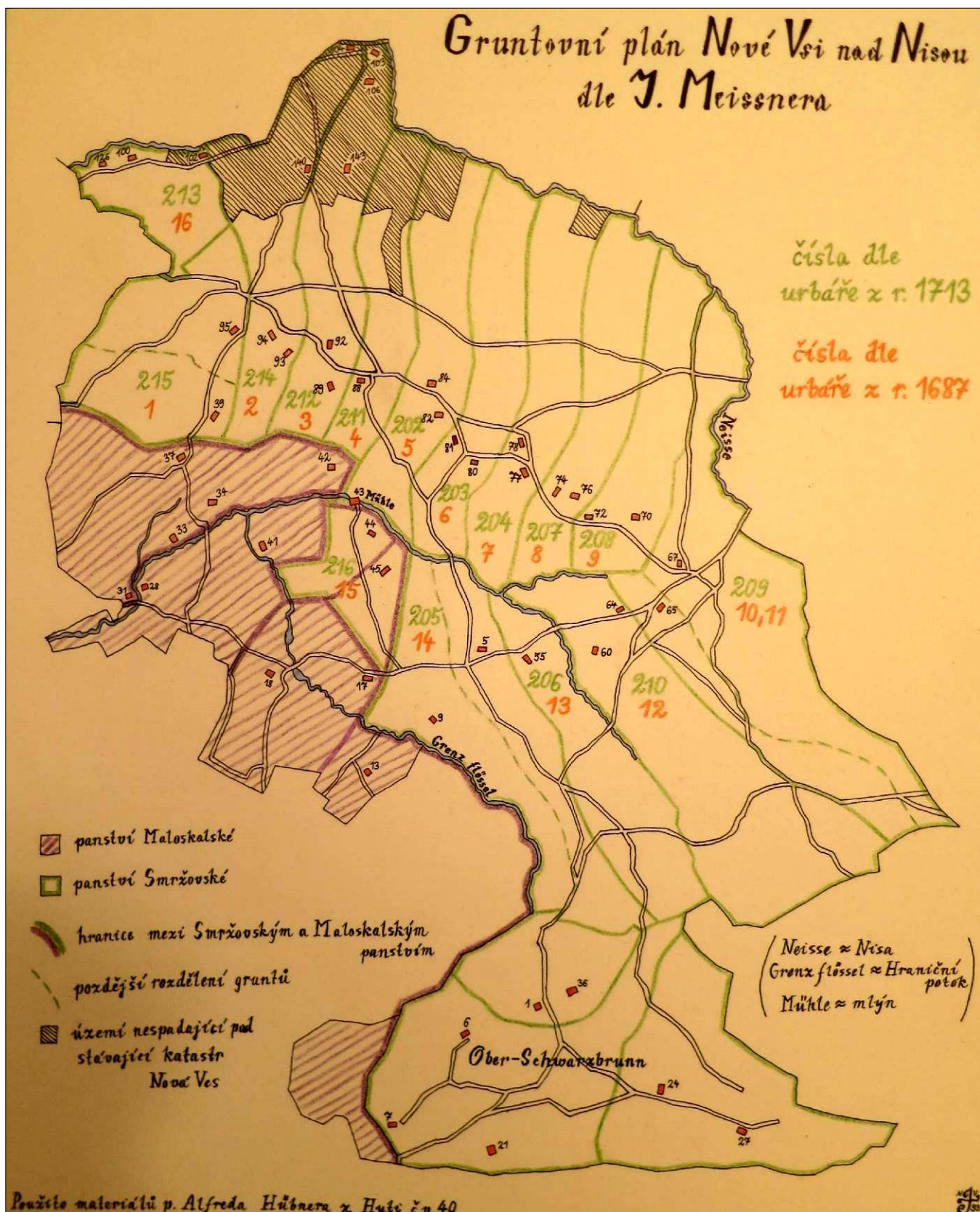

sedláků: Vatter, Knobloch, Tischer, Ulbrich, Zimmermann, Feix, Preissler, Pochmann, Dressler, Seidel, Ulmann, Wolf, Weiss, Hoffmann, Kleinert, Symon, Lucke, Wander,...

Urbáře vypovídají o rozsahu robotní a daňové povinnosti jednotlivých usedlostí, o velikosti a výnosnosti jednotlivých statků. Většinu daňové povinnosti odváděli zdejší sedláci. Nová Ves však nebyla pro zdejší zemědělce nikdy rájem na zemi oplývající medem a strdím. Pole byla neúrodná a kamenitá, v neúrodných letech tady byla velká bída. Některé usedlosti byly přesto po více jak dvě staletí v držení stejného rodu. Stejně tak některé ze statků zůstaly dvě staletí, co se rozlohy týče, téměř beze změny. Jiné se postupně členili na menší části.

Koukneme-li se na současnou katastrální mapu obce, nalezneme nespočet na první pohled nahodile rozesetých pozemkových parcel. Hranice starých novoveských gruntů můžeme ale i dnes na mapě lehce vysledovat. Velmi dobře byly staré hranice gruntů patrné v dobách přirozeného hospodaření.

Usedlost čp 17 „u Anastázového Tondy“ v místě pozdější obecní skládky ☹

Rekonstrukce gruntovního plánu obce Nové Vsi nad Nisou

Při pohledu na dřívější podhorskou krajinu naší obce, kdy barevně odlišená mozaika polí a luk jednotlivých hospodářů tvořila malebnou kulisu obce a připomínala zároveň i nejstarší členění obce, vzala definitivně za své po únoru 1948 s nástupem socialistického zemědělství. Staré členění můžeme vyčíst třeba také z vojenského leteckého snímkování obce z druhé poloviny třicátých let minulého století (dříve Vojenský topografický ústav v Dobrušce), či ze starých předválečných snímků obce.

Avšak i gruntovní plán obce má svá tajemství. V prostoru Teprberku, který se nalézal na pomezí dvou panství, se hranice mezi panstvím smržovským a maloskalským nepřírozeně lomí. Původní členění prostoru i statků bylo v tomto místě původně jiné a to zřejmě až do roku 1662, kdy Albrecht Maxmilián Desfours učinil Smržovku již zmiňovaným centrem samostatného fideikomisního panství. V urbáři z roku 1687 je prostor Teprberku již vyčleněn jako samostatný smržovský grunt s pořadovým číslem 15 a s usedlostmi č. 44 (pozdější Tepperovo hospodářství) a č. 45. Proč byl prostor středového návrší, nazývaný původně jako Vogelherdberg – tedy kopec s čihadlem, přičleněn dodatečně ke smržovskému panství? To je moje otázka bez odpovědi ☺

*Nalevo Wolfova usedlost čp.8 (po válce rodina Novotných, dnes Bursovi),
napravo Knoblochova - později Wolfova usedlost čp 37 (po válce známá jako Nových statek)*

Staré selské usedlosti měly svůj pro zdejší oblast typický stavební sloh, dispozici a členění. Usedlosti byly vysazovány v rámci gruntu na co nejslunnějším a zároveň před větry chráněném místě, vždy v dosahu jednoho či více silných pramenů.

Všechny staré usedlosti byly ryze roubené. Kámen byl zprvu použit ve stavu neopracovaném, či ve formě velmi hrubých kopáků jen v úrovni základů, stavby byly nepodsklepeny. Až později, především s potřebou uskladnění brambor (po hladomoru v letech 1771-72) a s rozvojem kamenictví, byly selské usedlosti doplňovány fortelnými kamennými sklepy, na nově vystavených usedlostech se objevují masivní kamenné podezdívky a zděné hospodářské části objektů. V té době již bylo ustálené jasné členění budov na obytnou a zemědělskou část, střechy jsou sedlové, na některých usedlostech je štítová stěna opatřena polovalbou. Indikační skica z poloviny devatenáctého století, která byla zhotovena jako podklad pro tvorbu stabilního katastru, první podrobné katastrální mapy, zachycuje mimo jiné charakter novoveských budov. Dozvídáme se, které z budov byly tehdy, kolem roku 1850, roubené a které zděné. Zděných budov bylo tehdy v obci ještě poskromnu, napočítal jsem jich méně než dvacet a k tomu ještě několik samostatně stojících kamenných hospodářských budov, většinou stodol.

*Zleva: čp. 92 – 1687 Tobias Tischer (po válce zvané „u Urbánků“), Wolfova usedlost čp. 7 (dnes p.Machytka),
čp. 44 – 1687 Weiss Daniel – později zvané jako Tepperovo hospodářství (rodina Rajevských)*

Krajina byla intenzivně obhospodařována. Krom zmenšující se lesní půdy a krom několika hospodářsky nevyužitelných ostrůvků zeleně, ukrývajících většinou žulové balvany, bychom v intravilánu obce volně rostoucí zeleň v dnešním rozsahu v krajině marně hledali. U samotných usedlostí se naopak téměř vždy nalézal minimálně jeden domovní strom, chránící usedlost před úderem blesku, který ze základů roubených usedlostí odváděl nežádoucí vlhkost a který hospodáři po práci skýtal stín pro odpočinek. Jako novoveské domovní stromy nalézáme nejčastěji lípy, jasany i javory, ojediněle jírovce.

Ovocné stromy byly v nejstarších dobách u zdejších usedlostí vzácností.